

Т.Г. ГРИЦА

*Начальник відділення заочного навчання
Національного університету внутрішніх
справ*

ХАРАКТЕРИСТИКА СУТНОСТІ І СИСТЕМИ ВІДОМЧОЇ ОСВІТИ ТА ПІДГОТОВКИ ПЕРСОНАЛУ ОВС УКРАЇНИ

Сьогодні перед відомчою освітою стоїть ряд принципових питань та проблем організаційно-управлінського, правового, педагогічно-психологічного, матеріально-фінансового та науково-методичного плану. І позитивне вирішення їх можливе лише за умови розкриття суті й особливостей відомчої системи освіти, визначення її поняття, структури та видів. Як слушно зауважено в науковій літературі: “Відомча система підготовки працівників органів внутрішніх справ України вимагає якнайшвидшого удосконалення, що стає можливим лише за умови пізнання сутності даного явища і наукового обґрунтування на цій підставі тенденцій та основних конкретних заходів щодо подальшого пізнання досліджуваної складової національної освіти” [1].

Система відомчої освіти існує в численних і різномірних формах виявлення, зв'язках та відносинах, зрозуміти які неможливо без спеціального наукового дослідження, без розкриття й визначення сутності. Окремі заклади освіти системи Міністерства внутрішніх справ України, нормативні акти у цій сфері, відповідні органи управління або відносини, виступаючи конкретними ланками відомчої підготовки працівників, володіють самими різномірними характеристиками та зв'язками як між собою, так і з іншими явищами суспільного чи суспільно-організаційного буття. Сутність відомчої системи освіти — це її внутрішні й необхідні,

загальні та основні, суттєві, головні та сталі властивості, а також такі ознаки та риси освітянських явищ в цій сфері, єдність і взаємообумовленість яких визначають не тільки специфіку, але й загальні тенденції і закономірності розвитку професійної підготовки працівників органів внутрішніх справ [2]. Дане визначення дозволяє провести відмінність між категоріями сутності і явища відомчої системи підготовки.

По-перше, сутність виражає загальні закономірності її розвитку, а окремі явища лише специфічні закономірності.

По-друге, в сутності показані усі основні, суттєві, головні характеристики відповідних явищ у їх єдності, в той же час окремі явища не тільки не володіють цією якістю, але й часто утримують неосновні, несуттєві, неголовні її властивості, ознаки або риси.

По-третє, в сутність включено лише внутрішнє, глибинне, необхідне, а в явища — часто зовнішнє, поверхове, випадкове.

По-четверте, сутність відомчої системи освіти більш стійка, спокійна, постійна, а освітянські явища в цій сфері відрізняються рухливістю й мінливістю.

По-п'яте, сутність професійної підготовки осіб рядового та начальницького складу дещо загальне для всіх явищ і може бути вираженою тільки й виключно осередком останніх, то ж явища можуть лише виступати самі по собі, прямо й безпосередньо.

Пізнання сутності відомчої освіти Міністерства внутрішніх справ, тобто і внутрішніх, загальних, основних, суттєвих, головних і сталих властивостей необхідно призводить до усвідомлення закономірного, об'єктивно зумовленого процесу розвитку останньої. Разом з тим, сутність системи професійної підготовки особового складу органів, структур та підрозділів не слід ототожнювати з її закономірностями. Хоча дані категорії й характеризуються однорідністю і єдинопорядковістю, між ними існує також відмінність, яка полягає в тому що сутність відомчої системи освіти має відображення не в одній, а в ряді закономірностей (наприклад, в організаційності, керованості, системності, нормативності). Кожна закономірність відомчої системи підготовки працівників виступає лише однією з форм руху її сутності. Поряд з цим, сутність досліджуваного явища охоплює не тільки закономірності, але й їх зв'язки з закономірностями інших явищ соціальної дійсності, наприклад, обумовленість даної освітянської системи матеріальними умовами життя суспільства, забезпеченість правового регулювання в цій сфері примусовим механізмом держави, зв'язок і з практикою функціонування органів внутрішніх справ.

З іншого боку, в сутності відомчої системи освіти Міністерства внутрішніх справ України відбиваються не лише закономірності освітянських явищ, але й основа останньої, безпосередньо властиві їй характеристики. Основу системи професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу складають не всі її особливості, ознаки, риси, а тільки необхідні, суттєві і головні, тобто такі, які одночасно є вирішальними і специфічними. Такою основою сутності відомчої системи освіти є волевиявлення суспільства, соціальний зміст якого полягає у необхідності мати надійних захисників прав, свобод та законних інтересів будь-яких учасників суспільних відносин.

Поняття сутності системи професійної підготовки працівників органів, структур та підрозділів внутрішніх справ має також ту специфіку, що включені в її склад властивості, ознаки й риси мають відносну сталість, в той час

освітянські явища - більш рухомі і мінливі. Сутність відомчої системи освіти змінюється незрівнянно довше, ніж будь-яке явище в цій сфері. Окрім того, якщо якісна зміна явища може призвести до його зникнення і виникнення іншого, то виникнення іншої нової сутності може бути лише наслідком революційного перетворення всього соціально-економічного устрою суспільства.

Сутність системи професійної підготовки персоналу для органів внутрішніх справ виявляється в конкретних організаційно-правових, управлінських, соціальних, економічних та інших освітянських явищах. Саме тому будь-яке освітянське явище є перетвореною, здійсненою сутністю відомчої системи освіти, її виявленням, її безпосередньою дійсністю, конкретною формою виразу [3]. Будь-яке освітянське явище в цій сфері врешті-решт завжди явище сутності відомчої системи освіти. Водночас, слід мати на увазі й те, що сутність системи професійної підготовки працівників охоплює все багатство зв'язків і відносин відомчої освітянської дійсності, тому жодне окреме явище не може виявити всю її сутність, а лише певний момент, сторону, рису.

По-перше, пізнання відомчої системи освіти повинно починатись з того, що лежить на поверхні і сприймається як моменти її існування і функціонування.

По-друге, усвідомлення освітянських явищ системи професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу здійснюється перш за все шляхом безпосереднього зіткнення з ними або, виражаючись традиційною мовою філософії та психології, через їх відчуття. Проте, це відчуття неможливо уявити завжди як просте перетворення енергії зовнішнього подразника у факт свідомості, як прямий вплив матерії на відчуттєві аналізатори пізнаючого суб'єкта; іноді справа ускладнюється тим, що сам об'єкт пізнання є продуктом попереднього раціонального мислення, а отже, вплив його енергії на свідомість відчувається на значно вищому рівні пізнавальної можливості людини. Тому й термін «відчуття» має умовний характер щодо пізнання відомчої системи освіти Міністерства внутрішніх справ і вживається в

даному випадку як результат суб'єктивного відзеркалення людиною відповідної об'єктивної дійсності.

По-третє, відчуття й сприйняття відомчих освітянських явищ не дають ще можливості людині не тільки зрозуміти сутність даної системи освіти, але навіть виокремити зовнішню характерну схожість тих або інших явищ з іншими явищами в цій сфері. В обмеженій мірі це досягається при переході від відчуття й сприйняття до уявлень, як найвищих форм чуттєвого пізнання. Уявлення відтворює образи явищ, що формувались в процесі сприйняття, проте відтворює їх не в повному, а в трансформованому вигляді. Ця трансформація полягає в узагальненні, схематизації образів - відборі ознак явищ відомчої освіти, одні з яких підкреслюються й посилюються, інші затушовуються та поглинаються.

По-четверте, загальна картина певної дійсності, складена на підставі чуттєвого ступеня пізнання, є необхідною передумовою діалектичного розвитку цього пізнання. За допомогою аналізу кожної частини, ознаки, сторони вивчаемого явища, а згодом і групи однотипних явищ досягається більш-менш повна картина відомчої освітянської дійсності що є необхідною передумовою для переходу до синтезу до узагальнення, до відтворення даного органу цілого явища з його численними відносинами і взаємозв'язками.

По-п'яте, в процесі дослідження відомчої системи освіти необхідно на підставі емпіричних знань, уявлень складати абстрактні поняття, в яких повинно відзеркалюватись суттєве, головне, основане, характерне для цієї дійсності. Складання абстрактних понять щодо явищ системи професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу передбачає виокремлення визначення кожної з сторін, властивостей, ознак конкретного явища й синтезування їх конкретних ознак. З огляду на означене поняття системи освіти Міністерства внутрішніх справ матиме наступний вигляд: «Відомча система освіти МВС України - це сукупність спеціально створених органів, закладів та установ, уповноважених відповідно до вимог і потреб суспільства, держави і

практики функціонування органів внутрішніх справ виконувати на високому рівні завдання щодо професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу» [4].

По-шосте, значення такої наукової абстракції, як поняття, і полягає в тому що вона розкриває найбільш суттєве в багатоманітних явищах, встановлює їх внутрішній зв'язок, єдність, загальність, дозволяє виокремити головне від неголовного, суттєве від несуттєвого, за випадковим розпізнати необхідність і тим самим надає можливість знайти об'єктивні закони, які управляють процесом професійної підготовки особового складу органів внутрішніх справ.

Відомча система освіти з проголошенням Української держави незалежною, демократичною, правовою і соціальною зазнала кардинальних змін, що призвело до зміни не тільки сутності останньої як загального явища, але й сутності всіх її складових підсистем і частин. Нова сутність системи професійної підготовки працівників органів внутрішніх справ та її складових частин потребує сьогодні наукового осмислення з тим, щоб подальше удосконалення досліджуваних явищ було обґрунтованим і відбувалося відповідно до об'єктивних законів розвитку суспільного буття в цій сфері. Найважливішу роль в процесі пізнання сутності відомчої системи освіти та інших явищ у цій сфері відіграє така форма абстрагування, як складання понять і дефініцій відповідних ключових елементів. Адже кожне наукове поняття, охоплюючи головні, основні, суттєві ознаки певної групи, кола, типу соціальних або організаційно-правових явищ в системі професійної підготовки осіб рядового, й начальницького складу органів, структур та підрозділів внутрішніх справ України, визначає їх сутність, необхідність та перспективи об'єктивно зумовленого розвитку

Використана література

1. Іншин М.І. Сутність відомчої системи освіти ОВС України // Вісник Національного університету внутрішніх справ. -

2001. - №14 С.156-163.

2. Ануфрієв М.І. Основні напрямки кадрового забезпечення органів внутрішніх справ України (організаційно-правовий аспект): Монографія - Харків: вид-во НУВС, 2001.-236с.

3. Венедиктов В.С. Деякі напрямки методологічного забезпечення навчально-виховного процесу в вузах МВС України //

Вісник Університету внутрішніх справ. - 1996. - №1. - С.138-141.

4. Кириченко І.Г. Система освіти МВС України як складова частина національної освіти: закономірності формування та перспективи розвитку // Вісник Запорізького юридичного інституту – 2002. - №2 (19)-С.39-49.

ДЕНИСОВ С.Ф.

*кандидат юридичних наук,
доцент, зав. кафедри
кримінального права і
кримінології Запорізького
юридичного інституту
МВС України*

ШИЯН Д.С

ПОКАРАННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З ПОЗБАВЛЕННЯМ ПЕВНИХ ПРАВ, ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ ДЕЯКИХ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

У статті 55 чинного Кримінального кодексу України 2001 року (далі – ККУ) передбачений такий вид покарання, як позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. У вищеназваній статті вказується: “Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю може бути призначене як основне покарання на строк від двох до п’яти років або як додаткове покарання на строк від одного до трьох років.

Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як додаткове покарання може бути призначене й у випадках, коли воно не передбачене в санкції статті Особливої частини ККУ за умови, що з урахуванням характеру злочину, вчиненого за посадою або у зв’язку із заняттям певною діяльністю, особи засудженого та інших обставин справи суд визнає за неможливе збереження за ним права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

При призначенні позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною

діяльністю як додаткового покарання до арешту, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців або позбавлення волі на певний строк – воно поширюється на увесь час відбування основного покарання і, крім цього, на строк, встановлений вирокм суду, що набрав законної сили. При цьому строк додаткового покарання обчислюється з моменту відбуття основного покарання, а при призначенні покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як додаткове до інших основних покарань, а також у разі застосування статті 77 ККУ, - з моменту набрання законної сили вирокм”[1].

Дуже цікавим є питання наявності аналогічних розглядуваному видів покарань, пов’язаних з позбавленням певних прав, у кримінальному законодавстві зарубіжних країн. У кримінальному законодавстві багатьох зарубіжних країн такі і подібні види покарань існують і дуже широко призначаються та застосовуються. Ми не маємо за мету дослідити